

פרק ארוסה

מתניתין:

תורת הקנאות, אשר תשטה אשה תחת אישה, משמע שמדובר באשה שיושבת בתורת נשואה תחת בעלה, ובא הכתוב למעט ולומר שאין שותה את המים אלא "אשה שהיא תחת אישה", פרט לארוסה ושומרת יבם, שעדיין לא נישאו לבעליהן.

ב. נשים שאסורות על בעליהן בנישואין:

אלמנה⁽²⁾ הנשואה לכהן גדול, גרושה וחלוצה הנשואה לכהן הדיוט, ממזרת ונתינה, מבנות הגבעונים, שגזר עליהם דוד כד-א שלא יבאו בקהל ישראל, הנשואה לישראל, וכן בת ישראל הנשואה לממזר ולנתין.

כל אלו לא שותות, לפי שלא נאמרה פרשת סוטה אלא באשה שראויה לקיימה, שנאמר "כי תשטה אשתו", משמע שראויה לאישות,⁽³⁾ ולא נוטלות כתובה, מן הטעם

המשנה לפנינו מבארת מי הן הנשים שאינן שותות, אלא הן יוצאות מתחת בעליהן, ואת דיני כתובתן.

א. נשים שאינן נשואות:

ארוסה, אשה שהתקדשה לבעלה אך עדיין לא נכנסה לחופה, שקינא לה ארוסה, וכן שומרת יבם, אשה שמת בעלה בלא בנים וממתינה ליבום על ידי היבם, אחי בעלה המת, שקינא לה יבמה שלא תיסתר עם אדם מסויים, ונסתרו לאחר הקינוי, לא שותות כמו שמפרש בהמשך, אך הן נאסרות על בעליהן, ולכן הן לא נוטלות כתובה בצאתן מבעליהן, כי הן גרמו לעצמן להיאסר על בעליהן ע"י הסתירה שלהן.⁽¹⁾

והטעם שאינן שותות, לפי שנאמר "זאת

3. רש"י. והרמב"ם כתב הטעם משום שבעליהן באו עליהן באיסור שכן כתב "כל איש שבא ביאה אסורה מימיו, אין המים בודקין את אשתו, שנאמר "ונקה האיש מעון והאשה היא תשא את עונה" בזמן שהאיש מנוקה מעון האשה נושאה את עונה. לפיכך אם היתה אשתו אסורה עליו מחייבי לאוין או חייבי עשה וקינא לה ונסתרה אינה שותה אלא תצא בלא כתובה". ה"ל סוטה פ"ב ה"ח.

וכתב המל"ם שם דרש"י חולק על הרמב"ם, דרק אם בא עליה אחר שנסתרה הוי אינו מנוקה מעון ולא ביאת איסור אחרת. ופשטה דקרא משמע הכי דונקה האיש מעון משמע שעתה

1. ואפילו לשיטת הסוברים [לעיל יח. ב] ששומרת יבם שזינתה אינה נאסרת על יבמה מכל מקום יכול לטעון היבם שאינו רוצה באשה זונה. רש"י.

ולפי המסקנא דגמרא לקמן כד ב, דמיירי שבא עליה יבם בבית חמיה, בלאו הכי לא קשה, שהרי קנאה להיות אשתו ונאסרת עליו לכנלי עלמא. תוד"ה אלמנה.

2. הטעם שהמשנה מחולקת לבבות ואינה מונה את כל אלו שלא שותות ולא נוטלות כתובה ביחד משום שכל בבא יש לה טעם אחר.

אך קשה למה המשנה לא מתחילה ואלו לא שותות ולא נוטלות כתובה. תוד"ה אלמנה.

האמור לעיל, לפי שהיא גרמה לעצמה להיאסר על בעלה.⁽⁴⁾

ג. נשים האסורות על בעליהן מחמת שזינו תחתם:

ואלו לא שותות ולא נוטלות כתובה:

האומרת "טמאה אני", שמודה שזינתה תחת בעלה. **ושבאו לה עדים שהיא טמאה.**

וכן **האומרת "איני שותה"**, שמסרבת לשתות את המים המרים, ואסורה על בעלה מחמת הקינוי והסתירה, שמא זינתה.

כל אלו, אינן שותות אלא נאסרות על בעליהן. ולא נוטלות כתובה, כאמור לעיל, לפי שהן גרמו על עצמן להיאסר.

ד. נשים שהבעל מעכב את השקאתן:

אמר בעלה: איני משקה! והיינו, שהאשה מסכימה לשתות אך בעלה מסרב להשקותה.

וכן אשה שקינא לה בעלה ונסתרה, **שבעלה בא עליה בדרך לבית המקדש** להשקותה

לאחר הקינוי והסתירה, שבכגון זה שוב אין המים בודקין אותה, אך היא אסורה על בעלה.

כל אלו, **נוטלות כתובה**, לפי שבעליהן גרמו להם שלא ישתו, ולא שותות.

ה. סוטות שהיו ראויות לשתות, אך לא הספיקו בעליהן להשקותן:

מתו בעליהן עד שלא שתו, שלא הספיקו בעליהן להשקותן:

בית שמאי אומרים: נוטלות כתובה, שהרי לא התברר שהן טמאות. **ולא שותות** שנאמר בפרשת סוטה "והביא האיש את אשתו", ומשמע שרק בעלה יכול להשקותה.⁽⁵⁾

ובית הלל אומרים: או שותות, או לא נוטלות כתובתן! כלומר, כיון שאינן שותות, אין להן כתובה.

ו. נשים שאסורות להנשא מדרבנן:

הנושא את **מעוברת הבירו**, שנתאלמנה או נתגרשה מבעלה כשהיא מעוברת, או שנשא

מותר לבא עליה ואילו היה בא עליה קודם לכן היה בו עון. וכתב עוד דמרש"י לקמן מזו, ב לא משמע כן דכתב שכל ניאוף באשה האסורה לו בין מזו שנסתרה בין מאחרת הוי אינו מנוקה מעון וצ"ע.

ובק"ר אורה לקמן כח. א כתב ליישב שאמנם כל ביאה בדרך ניאוף מוציאתו מכלל מנוקה מעון אך אלמנה לכה"ג אע"ג דביאת איסור היא מכל מקום כיון דלא הוי דרך זנות אלא דרך אישות חשיב שפיר מנוקה מעון.

4. אע"ג דשאר אלמנה לכ"ג יש לה כתובה על אף שהיא אסורה לבעלה מכל מקום זו שנסתרה

מפסידה כתובתה שע"י סתירתה גרמה ליאסר בנוסף על איסורה הקודם ולא עדיפא מכשירה שמפסידה כתובתה ע"י סתירה. רש"י.

5. בירושלמי מבאר למה ב"ש לא חולקים גם בארוסה משום דכאן היא טוענת הביאו לי בעלי ואשתה כלומר שבתחילת סתירתה סברה מה בכך הרי הדבר יכול להתברר שאני טהורה ע"י שאשתה מה שאין כן בארוסה יודעת שלא תשתה למה הכניסה עצמה לספק הגדול הזה שלא יכול להתברר לכן אבדה כתובתה. הובא בתוד"ה ושומרת לעיל כג. ב.

לעיקור, כל אלו אסור לקיימן מי שאין לו עדיין בנים ולא קיים מצות פריה ורבייה, ולכן לא נוטלות כתובה ולא שותות.

רבי אליעזר אומר: יכול הוא לישא אשה אחרת, ולפרות ולרבות הימנה, ויהא מותר לקיים את אלו. ולכן הן נחשבות כראויות לאישות, ודינן כסוטות רגילות.⁽⁹⁾

ח. ושאר כל הנשים שקינא להן בעליהן ונסתרו,

או שותות, או לא נוטלות כתובה. כלומר אם אינן רוצות לשתות, הן מפסידות כתובתן כאמור לעיל.

ט. אשת כהן שקינא לה בעלה, ונסתרה,

שותה, ומותרת לבעלה אם נמצאה טהורה. והגמרא תפרש מה באה המשנה להשמיענו.

את מניקת חבירו, שנתאלמנה או נתגרשה כשהיא מניקה את תינוקה, שאסרו עליהן חכמים להינשא עד מלאת לתינוק שנתיים ימים, וקינא לה בעלה ונסתרה, הרי אלו לא שותות, שהרי אשה זו אינה ראויה לקיימה,⁽⁶⁾ ולא נוטלות כתובה, לפי שהן גרמו על עצמן להיאסר, דברי רבי מאיר.⁽⁷⁾

וחכמים אומרים: סוטה זו דינה כסוטה רגילה, שהרי יכול הוא להפרישה ממנו, ולהחזירה לאחר זמן, כעבור שנתיים מהלידה. ולכן היא נקראת אשה שראויה לקיימה.⁽⁸⁾ [ואילו רבי מאיר סובר, שהנושא מעוברת ומניקת חבירו חייב לגרשה].

ז. נשים שאינן יכולות להוליד:

איילונית, אשה עקרה שאינה יכולה ללדת מטבעה, וזקינה שחדלה מלדת, ושאינה ראויה לילד כיון ששתתה משקה שגרם לה

ובמצפה איתן תירץ דשאני התם דהאיסור אינו בגופו של דבר רק היום גורם מה שאין כן הכא דהאיסור הוא בגופו.

8. והרמב"ם לשיטתו שהטעם משום שהבעל אינו מנוקה מעון כתב כאן שהיא שותה משום שאין כאן עבירה. וביאר במל"מ [פ"ב סה"ח] שהכוונה שאין איסור הביאה מצד עצמה אלא משום דבר אחר דהיינו משום סכנת הולד וגם ר"מ מודה לזה אלא שלדעתו אינו שותה משום שאינו ראוי לקיימה.

9. לכאורה רבנן סבירא ליה סברא זו גבי מעוברת ולמה פליגי כאן. וי"ל דשאני איילונית דהאיסור הוא כדי לקיים מצוה מה"ת והוי בכלל גזירות חכמים דעשו משמרת למשמרתו מה שאין כן מעוברת חבירו אין האיסור אלא משום

6. ואף שהאיסור רק מדרבנן אינה שותה דיכולין חכמים לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה, תוי"ט.

והרש"ש כתב עליו דאין בזה עקירת דבר מה"ת דהשתיה אינה מצוה חיובית דהא אם האשה או הבעל אינם רוצים בשתיה אין כופין אותם אלא דהתורה חידשה לנו תקנה להיותה מותרת לבעלה ע"י שתיה אם תינקה לכן אם אינם רוצין בתקנה שומעין להם.

7. הקשו האחרונים דבסוכה [כג. א] פליגי ר"מ ור"י בסוכה שע"ג בהמה דלר"י פסולה הואיל ואינה ראויה לשבעה ולר"מ כשירה כיון שהאיסור לעלות ע"ג בהמה אינו רק מדרבנן ומיקרי ראויה לשבעה מה"ת וא"כ ה"נ אמאי אינה שותה לר"מ דהא כל האיסור רק מדרבנן ונקראת ראויה לקיום מה"ת.

כיצד? —

לכשיצא בעלה מבית האסורין, ישקנה על סמך הקינוי של בית דין.

נאילו חכמים סוברים שהבעל אינו יכול להשקותה אלא כאשר הוא קינא לה בעצמו שנאמר "וקנא — והביא".

גמרא:

שנינו בתחילת המשנה, ארוסה ושומרת יבם לא שותות:

והוינן בה: **מישתא הוא דלא שתייא. הא קנוי, מקני לה. שעל אף שאינה שותה, בכל זאת היא נאסרת על ארוסה ועל יבמה בגלל הקינוי שלו, שהרי שנינו שאינה נוטלת כתובתה.**

מנא הני מילי לחלק בין הנושאים?

ומשינינן: **דתנו רבנן: כתיב בפרשת סוטה "דבר אל בני ישראל, ואמרת אליהם".** ודרשינן מהיתור "ואמרת", **לרבות ארוסה ושומרת יבם לקינוי.**⁽¹⁰⁾

י. אשת סרים שותה. ובגמרא יתפרש החידוש בזה.

על ידי כל עריות מקנין, אם קינא לה בעלה שלא תסתר עם אחד מקרוביה האסורים עליה משום עריות, נחשב הדבר לקינוי ונאסרת עליו אם תסתר עמהם עד שתשתה.

חזין מן הקטן, וממי שאינו איש, כלומר בהמה, שאם קינא לה שלא תסתר עם קטן או עם בהמה, אינו נחשב קינויו לקינוי, שנאמר "ושכב איש אותה".

ואלו שבית דין מקנין להן. אשה שנוהגת בפריצות ובעלה אינו יכול לקנאות לה מהסיבות דלהלן, הרי בית דין מקנא להן, שמתרה בהן שלא יסותרו עם איש אחר:

מי שנתחרש בעלה שנעשה חרש, או נשתטה, או שהיה חבוש בבית האסורין.

לא להשקותה אמרו, קינוי זה של בית דין אינו מועיל כדי להשקותה, כי רק הבעל יכול להשקותה, אלא הוא נועד לפוסלה מכתובתה, שאם תסתר, תאסר על בעלה, ותפסיד כתובתה.

רבי יוסי אומר: אף להשקותה מועיל הקינוי של בית דין.

כיון שצריך להוציאה.

ועוד כתב שם שאף אם היא אומרת שישקנה כדי שלא תפסיד כתובתה וכדי שלא תיאסר על בעלה ושלא תיאסר בתרומה לא משקה לה כי לא התיר הקב"ה למחות שמו שנכתב בקדושה אלא להטיל שלום בין איש לאשתו.

10. ומהכא נפקא לן לכל הנשים שנתמעטו משתיה שנתרבו לענין קינוי. בית הלוי ח"ב סי'

חשש שיסתכן הולד ואינה אלא תקנה בעלמא לפיכך לא החמירו בה. תוי"ט.

ויש שתיירן דמעוברת היא עצמה תהא ראויה לסוף כ"ד חודש מה שאין כן איילונית בעצמה לא תהא ראויה לעולם אלא מחמת שיקח אשה אחרת. חי' מהרי"א למשניות.

ובתוספות הרא"ש כתב דרבנן סברי שלא ימצא אשה שתסכים לינשא לו כל זמן שיש לו אשה ובינתיים מתבטל מפו"ר הלכך אינה שותה

אלא אחיו, ואינה נסקלת אם זינתה תחתיו. ולכן, אילו היה רק מיעוט אחד הייתי דורשו רק לשומרת יבם ולא לארוסה.

ומר, רבי יאשיה שממעט רק ארוסה, אלימא ליה שומרת יבם, משום דלא מיחסרא מסירה לחופה, שעל ידי ביאה בלבד היא נקנית ליבם להיות כאשתו לכל דבר, אפילו יבוא עליה ביאת זנות ולא ביאה לשם קידושין, ולכן היא נחשבת כבר עתה כאשתו יותר מאשר ארוסתו, שרק ע"י חופה היא תיחשב כנשואה.

והוינן בה: ורבי יונתן, האי "איש איש", מאי עביד ליה?

ומשנינן: מיבעי ליה, לרבות אשת חרש, ואשת שוטה, ואשת שעמורב, שלקה בתמהון כד-ב לב, שבית דין מקנאים להן כיון שבעליהן אינם יכולים לקנאות להן.

והוינן בה: רבי יאשיה, האי "תחת אישה", מאי עביד ליה?

ומשנינן: מיבעי ליה כדי להקיש איש לאשה ואשה לאיש לגבי דינים שונים בהלכות סוטה, כפי שנתבאר בברייתא בסוף הפרק. (12)

והוינן בה: אלא טעמא דכתיבי הני קראי, שהובאו לעיל למעט ארוסה, הא לאו הכי, הוה אמינא שארוסה שתיא!?

ומתניתין דקתני שגם שומרת יבם אינה שותה, מני? — רבי יונתן היא!

דתניא: נאמר "ואת כי שטית תחת אישך", ודרשינן, פרט לארוסה שאינה שותה, שהרי אינה עדיין תחת אישה.

יכול שאני מוציא אף שומרת יבם מכלל שתיה?

תלמוד לומר "איש איש כי תשטה אשתו". ודרשינן מכפל ה"איש" לרבות שומרת יבם, דברי רבי יאשיה.

רבי יונתן אומר: "תחת אישך", פרט לשומרת יבם.

אוציא את שומרת יבם ולא אוציא את הארוסה?

תלמוד לומר "אשר תשטה אשה תחת אישה", ודרשינן פרט לארוסה, שאף היא אינה שותה. (11)

ומפרשת הגמרא את פלוגתתם:

מר, רבי יונתן שדורש מהפסוק הראשון למעט שומרת יבם, ומהשני למעט ארוסה, אלימא ליה ארוסה, שהיא נחשבת יותר כאשתו מאשר שומרת יבם, משום דקידושי דידיה, שהוא בעצמו קידש אותה, ופוקלין על ידו, שאם זינתה תחתיו חייבת סקילה, מה שאין כן שומרת יבם, שהוא לא קידשה

מ' סק"ט.

ולהביא פסוק שני. תוספות הרא"ש.

12. הקשו התוספות דמנ"ל לרבי יונתן האי דרשא, ולרבי יאשיה מנ"ל דרשא דאשת חרש. ד"ה ורבי יונתן.

11. ותנא דמתניתין לא סבר לגמרי כרבי יונתן אלא בזה שממעט גם שומרת יבם דהא במתניתין למד שניהם ממקרא אחד. ועו"ל דגם במתניתין לומד משני מקראות אלא שלא חש להאריך